

Саветодавна комисија за људска права

ТСС зграда Д-12, седиште мисије УНМИК-а, Приштина, Косово, електронска пошта hrap-unmik@un.org, телефон +381 (0)38 504 604 локал 5182

Годишњи извештај 2009

Уводна реч

Ово је други годишњи извештај Саветодавне комисије за људска права (у даљем тексту: Комисија), којим је обухваћен рад Комисије у 2009. години.

У 2009. години је постало очигледно да УНМИК није темељно размотрио све последице које би могле настати оснивањем Комисије 2005-2006. године, кад су формулисани њен концепт, правна основа и организациони подухват, који су утврђени Уредбом УНМИК-а бр. 2006/12 о оснивању Саветодавне комисије за људска права. Том уредбом су дефинисани природа Комисије, степен њене независности и поступак разматрања жалби. Осим тога, УНМИК није у потпуности проценио суштинске практичне потребе Комисије, те, као резултат тога, није обезбедио одговарајући број административног особља, потребан број правника итд. Негативне последице ових недостатака, очигледних од самог почетка рада Комисије, односно од почетка јесени 2007. године, које су описане у њеном првом годишњем извештају за 2008. годину, дошле су до још већег изражаја у 2009. години. До тада, а нарочито у првој половини 2009, број предмета се убрзано повећавао. Малобројно особље Секретаријата и сама Комисија нису били у стању да се на одговарајући начин изборе с толиким бројем предмета. Ствари су се додатно искомпликовале кад је Комисија почела да суштински разматра предмете који су укључивали питања која су, из бројних разлога, осетљива и тешка.

Истовремено, 2009. година је била година појачаних напора чланова Комисије и њеног Секретаријата на остваривању напретка у решавању највећег могућег броја случајева, без обзира на претходно поменуте препреке. Ипак, ово је био и период сталне напетости у односима са УНМИК-ом, највише због различитог тумачења бројних важних аспеката који се односе на својства Комисије, њену улогу и њене процедуре. Временом је та ситуација постала предмет дуготрајних расправа са Уједињеним нацијама. Различите институције и организације које се баве заштитом људских права на Косову јавно су изразиле своју забринутост због појединих аспеката ситуације у којој се Комисија налази, међу њима и комесар Савета Европе за људска права и организације *Амнести Интернешнел* и *Хјуман Рајтс Воч*.

Административним наређењем УНМИК-а бр. 2009/1, којег је Специјални представник Генералног секретара донео 17. октобра 2009. године, уведене су промене које су значајно ограничиле улогу Комисије и начин њеног рада. Иако је званични циљ Наређења био да само протумачи поједине одредбе Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, Уредба је заправо била измењена и допуњена. Комисија није радо прихватила те промене, и чак их је критиковала у фази консултација. Комисија се, ипак, нада да ће јој нови регулативни оквир дозволити да своје активности обавља у мирној атмосфери.

Још једна озбиљна препрека раду Комисије у 2009. години било је подуже чекање на наименовање новог члана уместо гђе Снежане Ботушарове, која је поднела оставку у јуну 2009. године да би постала члан Уставног суда Косова. Наименовање њене наследнице, гђе Кристин Чинкин, коначно је извршено средином јануара 2010. године, а гђа Чинкин је положила заклетву за званично

ступање у службу средином фебруара 2010. године. У међувремену, Комисија није могла да доноси одлуке о прихватљивости или меритуму жалби.

И поред свега, у том периоду су бројни предмети били припремљени за доношење одлука или мишљења у често врло сложеним поступцима супротстављања страна, односно жалилаца и УНМИК-а, а понекад и других институција. Важно је напоменути да су Комисија и њен Секретаријат успешно завршили један од најтежих задатака, наиме усавршавање поступака и начина за обраду предмета који су пред Комисију доспели у пролеће 2009. године, а који се односе на наводни пропуст УНМИК-а да спроведе одговарајуће и делотворне истраге насилних нестанака и смрти на Косову у различитим временским периодима, почев од 1998. године. Ови случајеви тренутно представљају најобимнију групу предмета који чекају на разматрање пред Комисијом.

Упркос свим овим потешкоћама и проблемима са којима се суочавала у 2009. години, Комисија је одлучна у намери да испуни своја очекивања као један важан инструмент за заштиту људских права на Косову и као модел који ће послужити сличним мисијама УН или другим мисијама у различитим деловима света.

Марек Новицки
председавајући
Саветодавне комисије за људска права
март 2010. године

1. Увод

1. Саветодавна комисија за људска права (Комисија), установљена Уредбом УНМИК бр. 2006/12 о оснивању Саветодавне комисије за људска права, од 23. марта 2006. године¹, у току своје друге године рада у Приштини (Косово), наставила је да разматра жалбе о наводним повредама људских права које је починила Привремена управа мисије Уједињених нација на Косову (УНМИК) или које јој се приписују. Комисија остаје једини механизам који се бави повредама људских права за које се наводи да их је починила мисија Уједињених нација или које се овој мисији могу приписати. У светлу своје јединствене улоге, Комисија је наставила да се суочава са новим изазовима у 2009. години.

2. Овај годишњи извештај покрива период од 1. јануара до 31. децембра 2009. године, у току којег је Комисија одржала 11 заседања, примила три стотине педесет једну нову жалбу² и проследила седамдесет један предмет Специјалном представнику Генералног секретара (СПГС) како би добила коментаре на прихватљивост и/или меритуме жалби. Током првих девет месеци 2009. године³, Комисија је усвојила једно делимично мишљење о меритуму, 11 жалби прогласила прихватљивим или делимично прихватљивим, осам жалби прогласила неприхватљивим и прецртала три жалбе са листе предмета. Релативно мали број донетих решења треба посматрати са становишта следећих практичних ограничења са којима је Комисија била суочена у току 2009. године.

3. Након оставке једног члана Комисије, у јуну 2009. године, ради прихватања положаја међународног судије у Уставном суду Косова, Комисија је остатак године остала са само два стална члана. Потом је доношењем Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1, за спровођење Уредбе УНМИК бр. 2006/12 о оснивању Саветодавне комисије за људска права, од 17. октобра 2009. године⁴ (подробније разматрено у даљем тексту), Комисији онемогућено да након оставке једног свог члана настави да доноси одлуке по жалбама све док трећи члан Комисије не буде наименован.⁵

4. У исто време, услед смањења броја запослених у УНМИК-у, Секретаријат Комисије је у 2009. години претрпео радикалне промене у свом саставу. Број радника се мењао, тако да су од десет запослених у мају 2009. године, што је био највећи број, до краја јуна 2009. године остала четири стална запосленика, од којих су двоје правни референти а двоје административни помоћници. Иако Секретаријат наставља да обрађује предмете и припрема их за решавање пред Комисијом, прекид изазаван законодавним променама и променом особља ограничио је број јавних саопштења Комисије од јула 2009. године наовамо. Почетком 2010. године, Комисија је поново успостављена у пуном саставу, тако

¹ У прилогу као Додатак А.

² Треба напоменути да су, због недостатка преводилаца у УНМИК-у, приближно 123 жалбе остале непреведене на крају 2009. године, те као такве Комисија није могла да их разматра.

³ Видети у даљем тексту коментар на Административно наређење УНМИК-а бр. 2009/1 за спровођење Уредбе УНМИК бр. 2006/12 о оснивању Саветодавне комисије за људска права.

⁴ У прилогу као Додатак Б.

⁵ Члан 3.2 Административног наређења УНМИК бр. 2009/1.

да ће моћи да настави да доноси одлуке о бројним жалбама о наводним повредама људских права, које чекају на решавање од краја 2009. године.

2. Састав Комисије

2.1. Чланови Комисије

5. Троје хонорарних чланова Комисије, које је предложио Председник Европског суда за људска права и које је (изнова) наименовао СПГС у складу са Уредбом УНМИК-а бр. 2006/11, од 1. јануара 2009. године, били су г. Марек Новицки /*Marek Nowicki*/ (Пољска), г. Пол Леменс /*Paul Lemmens*/ (Белгија), и гђа Снежана Ботушарова /*Snezhana Botusharova*/ (Бугарска). Комисија је изабрала г. Марека Новицког за свог председавајућег у јануару 2008. године и поново га наименовала за председавајућег у 2009. години⁶.

6. Гђа Снежана Ботушарова је напустила Комисију 15. јуна 2009. године, како би прихватила положај међународног судије у Уставном суду Косова.

7. Биографски подаци о члановима Комисије наведени су у наредним ставовима.

8. **Марек А. Новицки** (јануар 2007 - до данас) је пољски држављанин и правник у области људских права. Члан је Адвокатске коморе Варшаве од 1987. године.

9. Јула 2000. године, г. Новицког су Уједињене нације наименовале за међународног омбудсмана на Косову. На тој дужности је остао до децембра 2005. године. Био је члан Европске комисије за људска права у Стразбуру од марта 1993. до 31. октобра 1999. године, а као представник Пољске, од марта 2003. до септембра 2006. године, био је члан Мреже независних експерата Европске уније за основна права. Године 2005, Комитет министара номиновао га је за једног од троје кандидата за положај комесара Савета Европе за људска права.

10. Био је један од “еминентних правника” које је Парламентарна скупштина Савета Европе наименовала да оцене стање законских и људских права у Молдавији (1994) и Азербејџану (1997). Године 1996. и 1998, на позив Савета Европе, радио је као експерт за људска права у процесу процене усклађености правних система Грузије и Руске Федерације са стандардима Европске конвенције о људским правима. Радио је као експерт за људска права у Европској комисији за демократију путем права (Венецијанска комисија) и у Генералној дирекцији Савета Европе за људска права и правне послове.

11. Био је један од оснивача Хелсиншке фондације за људска права у Варшави и њен председник од новембра 2003. до фебруара 2008. године. Члан је Саветодавног већа Међународног центра за правну заштиту људских права у Лондону (*INTERIGHTS*). Господин Новицки је аутор десетина књига и стотине чланака о људским правима објављених у Пољској и иностранству. Предаје

⁶ Пословник ХРАП-а, правило 6.

људска права на Универзитету “Колегијум Цивитас” /*Collegium Civitas*/ у Варшави.

12. **Пол Леменс** (јануар 2007 – до данас) је белгијски држављанин и судија је у Државном савету Белгије од 1994. године. Ради у одсеку Државног савета који испитује усклађеност нацрта закона и уредаба са вишим нормама међународног и домаћег права, и у парничном одсеку Државног савета, који чини Врховни управни суд Белгије.

13. Од 1986. године, г. Леменс је и професор на Универзитету у Левену, где предаје међународно право људских права. Поред тога, предаје и уставно право, грађански поступак и управни поступак. Аутор је бројних књига и чланака о Европском праву људских права. Директор је Европског мастер програма за људска права и демократизацију за Белгију, европског међу-универзитетског програма са седиштем у Венецији (Италија). Од 1987. до 1997. године, г. Леменс је био члан Белгијске комисије за заштиту података, а од 2007. године члан је Националне комисије за права детета. Током 1990-их, радио је за Савет Европе као експерт на студији о усклађености појединих државних система (земаља централне и источне Европе) са Европском конвенцијом о људским правима. Тренутно, као представник Белгије, обавља дужност вишег експерта у правној групи експерата Агенције Европске уније за основна права (*FRALEX*).

14. **Снежана Ботушарова** (мај 2008 - јун 2009) је држављанка Бугарске. Била је истовремено и међународни судија у Суду Босне и Херцеговине и члан Комисије. Од новембра 1998. до априла 2008. године, била је судија Европског суда за људска права.

15. Госпођа Ботушарова је докторирала право на Универзитету Ломоносов у Москви. Радила је као адвокат у Адвокатској комори Софије пре него што је постала професор Уставног права на Универзитету Климент Охридски у Софији, Новом универзитету Бугарске у Софији и Универзитету Неофит Рилски у Благоевграду.

16. Госпођа Ботушарова је била посланик Велике националне скупштине Бугарске, као члан Савеза демократских снага, и била је један од аутора новог бугарског устава. Поново је била изабрана у 36. Националну скупштину, и том приликом је, од септембра до новембра 1992. године, била заменица председавајућег и вршилац дужности председавајућег. Као посланик у Парламенту, учествовала је у бројним законодавним активностима за припремање правне основе за транзицију Бугарске ка демократији и владавини права. Била је и члан Европске комисије Савета Европе за демократију путем права, од 1991. до 1994. године, и у том својству припремила је правна мишљења о нацртима устава Украјине, Руске Федерације и Молдавије. Од 1994. до 1998. године, гђа Ботушарова је била ванредни и опуномоћени амбасадор Републике Бугарске у Сједињеним Америчким Државама. Госпођа Ботушарова је аутор књига и чланака о уставном праву, посебно о новом бугарском уставу и питањима људских права.

17. Гђа Ботушарова тренутно ради као међународни судија у Уставном суду Косова.

2.2. Секретаријат Комисије

18. Секретаријат Комисије чине извршни службеник, два правна референта и два административна помоћника. Место извршног службеника било је упражњено од краја јуна 2009. године, те су два правна референта, која су се придружила Секретаријату у мају и јуну 2009. године, извршавала обавезе извршног службеника до краја 2009. године⁷. Биографски подаци о члановима Секретаријата који су радили у току 2009. године наведени су даљем тексту.

2.2.1. Чланови Секретаријата на крају 2009. године

19. **Недим Османагић**, босански држављанин, придружио се Секретаријату као правни референт крајем јуна 2009. године и остатак године био надлежни службеник Секретаријата и вршилац дужности извршног службеника. Господин Османагић је Секретаријату донео искуство које је стекао као заменик омбудсмана за Босну и Херцеговину, службеник за људска права у Канцеларији Високог комесара за људска права у Приштини, виши судски инспектор у УНМИК-у, правни референт у Венецијанској комисији Савета Европе, УНМИК-у и УНМБИХ-у и као саветник за људска права у мисији ОЕБС у Босни и Херцеговини и УНДП-у у Сомалији.

20. **Рави К. Реди**, амерички држављанин, члан Њујоршке адвокатске коморе, придружио се Секретаријату као правни референт у мају 2009. године. Господин Реди је претходно радио као правни референт у Канцеларији директора Одељења правде у УНМИК-у и као правни чиновник (правни референт) у програму Хјуман Рајтс Воч, "Правобранилаштво у Сједињеним Државама". Магистрирао је право у области људских права на Универзитету у Нотингаму, докторирао на Универзитету у Питсбургу и дипломирани је професор историје са Универзитета у Делавереу.

21. **Снежана Мартиновић**, локални члан особља, административни је помоћник у Секретаријату од децембра 2007. године. Рад у Уједињеним нацијама започела је 2000. године, на месту административног помоћника у Одељењу правде у УНМИК-у.

22. **Мимоза Арифи-Хоџа**, локални члан особља, административни је помоћник у Секретаријату од новембра 2008. године. Она је свој рад у Уједињеним нацијама започела у децембру 1999. године, као административни помоћник у Одељењу УНМИК-а за информисање јавности/информативна служба.

2.2.2. Чланови Секретаријата који су радили у првој половини 2009. године

23. У 2009. години, из Секретаријата је отишао његов дугогодишњи извршни службеник.

⁷ Господин Раџеш Талвар придружио се Секретаријату као његов нови извршни службеник у фебруару 2010. године.

24. **Џон Ц. Рајан**, ирски држављанин, био је извршни службеник Секретаријата од септембра 2007. до јуна 2009. године. Некадашњи правобранилац у Адвокатској канцеларији Стефан Мекензи и сарадници */Stephen MacKenzie and Co. Solicitors/*, у Даблину (Ирска), радио је и као начелник Одсека за међународну судску подршку у Одељењу правде УНМИК-а, а након тога као виши правни референт у Кабинету СПГС-а у УНМИК-у. Господин Рајан је дипломирао право и европске студије на Универзитету у Лимерику, у Ирској, и дипломирани је правник Правног факултета Регистрованог удружења правника Ирске.

25. Комисија је захвална г. Рајану, који је основао Секретаријат и који је вешто водио Комисију током њених првих година постојања.

26. Захваљујући великодушности владе Финске, али и због неочекиваног ефекта који је изазвало смањење броја запослених у Одељењу правде УНМИК-а, Секретаријат Комисије је успевао да добије услуге референата за људска права и правних референата, чије су имена ниже наведена, у различитим раздобљима у првој половини 2009. године.

27. **Елина Кастрен** */Elina Castren/*, држављанка Финске, коју је Влада Финске уступила као испомоћ за послове референта за људска права у Секретаријату од децембра 2008. до јуна 2009. године. Госпођица Кастрен је напустила Комисију у јуну 2009. године, да би се придружила мисији Европске уније за владавину права (ЕУЛЕКС), као правни референт у Окружном суду у Гњилану.

28. **Бернадет Фоли** */Bernadette Foley/*, америчка држављанка, радила као правни референт у Секретаријату од децембра 2008. до јуна 2009. године. Претходно је радила као виши судски инспектор у Служби дисциплинског већа у УНМИК-у. У периоду од 2005. до 2006. године, осмислила је, водила и спровела програм за обуку инспектора за испитивање недоличног понашања судија и тужилаца, у заједничком пројекту УНДП-а и УНМИК-а. Од 2002. до 2004. године, била је гостујући предавач права на руском универзитету у оквиру пројекта едукације грађана Института за отворено друштво. Од 1986. до 2001. године, била је адвокат у претресним и жалбеним поступцима у Сједињеним државама у области кривичног закона и закона о менталном здрављу.

29. **Церина Дампијер** */Jerina Dampier/*, америчка држављанка и члан Њујоршке адвокатске коморе, радила као правни референт у Секретаријату од фебруара до маја 2009. године. Претходно је гђа Дампијер обављала послове правног референта у Одељењу УНМИК-а за цивилну администрацију, у Одсеку за кривична дела Одељења правде УНМИК-а и у Посебној комори Врховног суда Косова за питања која се односе на Косовску повереничку Агенцију. Госпођа Дампијер је тренутно правни саветник председника Међународне комисије судија и тужилаца на Косову.

30. **Бутера Мпира** */Butera Mpira/*, држављанин Руанде, радио као правни референт у Секретаријату од марта до јуна 2009. године. Господин Мпира је претходно радио као правни референт у Одсеку међународне судске подршке Одељења правде у УНМИК-у и за невладину организацију Ненасилне мировне

снаге у Шри Ланци. Тренутно обавља приватну правну праксу у Кигалију (Руанда).

31. **Кјара Ројек** /*Chiara Rojek*/, француска држављанка, радила као правни референт Секретаријата од марта до јуна 2009. године. Гђа Ројек је претходно радила као правни референт у Одсеку међународне судске подршке при Одељењу правде УНМИК-а и као правни референт у посебним коморама у судовима Камбоџе за кривично гоњење злочина почињених у периоду Демократске Кампучије.

3. Регулативни оквир

3.1. Уредба бр. 2006/12

32. Кључни законски пропис за рад Комисије остаје Уредба УНМИК-а бр. 2006/12, којом се Комисији додељује надлежност да решава разноврсне жалбе о повредама људских права које се наводно могу приписати УНМИК-у, на основу следећих инструмената: Универзалне декларације о људским правима, Европске конвенције о људским правима, Међународне конвенције о грађанским и политичким правима, Међународне конвенције о економским, социјалним и културним правима, Конвенције о уклањању свих видова дискриминације жена, Конвенције против мучења и осталог окрутног, нечовечног и понижавајућег поступања или кажњавања и Конвенције о правима детета. Временска надлежност Комисије је на снази од 23. априла 2005. године⁸.

33. Поступак пред Комисијом се састоји од две примарне фазе⁹: прва је испитивање прихватљивости жалбе, а друга, под условом да жалба буде проглашена прихватљивом, испитивање суштине (меритума) жалбе. Прихватљивост се утврђује званичном одлуком која садржи образложење одлуке. У појединим случајевима Комисија је прво донела делимичну одлуку о прихватљивости, а затим преостала питања прихватљивости решила коначном одлуком. Одлуке се објављују на интернет страници Комисије након што стране у поступку о њима буду обавештене. Уколико Комисија прогласи жалбу прихватљивом, у целости или делимично, она након тога почиње разматрање меритума жалбе.

34. Уколико жалба буде даље разматрана ради испитивања њеног меритума, Комисија износи мишљење о томе да ли је постојала повреда људских права жалиоца. То мишљење може да садржи препоруке СПГС-у¹⁰. Након што мишљење буде достављено странама у поступку, оно бива објављено и на интернет страници Комисије¹¹. Од тог тренутка, СПГС има искључиву надлежност да одлучи да ли да поступи у складу са закључцима Комисије.¹²

3.2. Административно наређење бр. 2009/1

⁸ Уредба УНМИК бр. 2006/12, члан 2. Видети и став 45 у даљем тексту.

⁹ За ближи опис поступка пред Комисијом, видети део 4 овог извештаја.

¹⁰ Уредба УНМИК бр. 2006/12, члан 17.1.

¹¹ Уредба УНМИК бр. 2006/12, члан 17.2.

¹² Уредба УНМИК бр. 2006/12, члан 17.3.

35. Дана 17. октобра 2009. године, СПГС је донео Административно наређење УНМИК-а бр. 2009/1 за спровођење Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 о оснивању Саветодавне комисије за људска права. То административно наређење у ствари мења критеријуме прихватљивости и поступак обраде жалби, начин вођења јавних расправа и поступак наименовања чланова Комисије. Њиме се уређује начин објављивања саопштења за штампу и обавештења Комисије. Њиме се још прописује крајњи рок за подношење жалби Комисији.

36. Прво процедурално питање које је решено Административним наређењем односи се на могућност да СПГС изнесе коментар на прихватљивост жалбе. Заправо, осим ако је жалба одмах проглашена неприхватљивом, Комисија обично¹³ прослеђује жалбу СПГС-у како би он изнео свој коментар о прихватљивости. Будући да је један од услова прихватљивости да жалба не сме да буде очигледно неоснована¹⁴, уобичајена је пракса да се СПГС замоли да у исто време достави примедбе и на прихватљивост и на меритум. Члан 2.3 Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1 сада предвиђа да се “коментари о меритуму наводне повреде људских права износе тек након што Саветодавна комисија заврши своје већање о тој жалби и одлучи о њеној прихватљивости”.

37. У појединим случајевима у којима је Комисија утврдила да је прихватљивост жалбе тесно повезана са меритумом, нпр. у случајевима где се жалба односи на неделотворност правног лека или истраге или на немогућност приступа суду, Комисија је у својој одлуци питање прихватљивости спојила са разматрањем меритума. Изгледа да се члан 2.1 Административног наређења УНМИК-а опире таквој пракси кад предвиђа да Комисија “мора да размотри сва питања која се односе на прихватљивост жалбе пре разматрања меритума”.

38. Члан 2.1 Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1 још предвиђа да се питања прихватљивости могу разматрати “у било којој фази поступка”, што подразумева да нова питања прихватљивости могу да буду покренута у било ком тренутку, чак и након што је жалба проглашена прихватљивом. Члан 2.3 Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1 потврђује овакво тумачење следећом одредбом: “Уколико питања прихватљивости жалбе буду покренута у било ком тренутку након што Саветодавна комисија донесе одлуку о прихватљивости жалбе и започне разматрање о меритуму, Саветодавна комисија је дужна да прекине своје већање о меритуму све док питање о прихватљивости жалбе не буде у целости поново размотрено и изнова решено.” Комисија је забринута да би ова одредба могла да доведе до ситуације у којој би нова примедба на прихватљивост жалбе која је претходно већ проглашена прихватљивом изазвала значајно одуговлачење поступка.

39. Кад је реч о критеријумима прихватљивости, од највећег значаја је члан 2.2 Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1. Он гласи: “Свака жалба која је или може у будућности да постане предмет процеса или поступака УН поводом тужбених захтева трећих лица, на основу члана 7 измењене и допуњене

¹³ Видети, међутим, Пословник ХРАП-а, правило 29бис, унето 11. септембра 2009. године (размотрено у даљем тексту).

¹⁴ Уредба УНМИК бр. 2006/12, члан 3.3.

Уредбе УНМИК-а бр. 2000/47 о статусу, привилегијама и имунитету КФОР-а и УНМИК-а и њиховог особља на Косову, од 18. августа 2000. године,¹⁵ сматра се неприхватљивом зато што су процес УН по тужбеном захтеву треће стране и поступак на основу члана 7 Уредбе бр. 2000/47 расположиви начини разматрања жалби сходно члану 3.1 (Уредбе бр. 2006/12)”. Овом одредбом се Комисији одузима надлежност да процењује делотворност процеса УН поводом тужбених захтева трећих страна¹⁶, с обзиром на тражени услов да “сва ... расположива средства за разматрање наводних повреда буду исцрпена” (члан 3.1 Уредбе УНМИК бр. 2006/12). Административно наређење УНМИК-а бр. 2009/1 важи не само за жалбе које су поднете након што је оно донето, већ и за све жалбе које предстоје (члан 6).

40. Стварно дејство нове одредбе мораће да се утврђује од случаја до случаја. Ипак, може се са сигурношћу очекивати да ће бројне жалбе, укључујући неке од оних које су у жижи интересовања јавности, морати да буду проглашене неприхватљивим. Како је претходно наведено, питање прихватљивости према члану 2.2 Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1 може да буде покренуто чак и у случајевима кад је Комисија жалбу прогласила прихватљивом и кад се она налази у фази испитивања меритума.

41. Административно наређење УНМИК-а бр. 2009/1 уређује и организовање јавних расправа. У члану 1.1 се наводи да “јавне расправе (...) морају да буду вођене на начин и у окружењу који омогућава да јасан осећај да поступак нема карактер супротстављања страна буде пренесен свим учесницима и широј јавности, укључујући и медије у случају кад Саветодавна комисија дозволи њихово присуство”. Карактер несупротстављања страна у поступку се поново помиње у члану 1.3, који прописује да “место одржавања и распоред седења за јавне расправе које води Саветодавна комисија морају да буду у складу са непротивничком природом поступка”. Иако је можда изненађујуће да СПГС даје упутства Комисији у погледу места одржавања расправе, па чак и распореда седења на расправи, јасно је да је главна сврха поменутих одредаба да се нагласи карактер несупротстављања страна, не само у току расправе, већ и у поступцима пред Комисијом у целини. У вези с овим, Комисија је мишљења да је тешко помирити Административно наређење са духом, ако не и са словом, Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12.¹⁷ Осим тога, Административно наређење

¹⁵ Члан 7 Уредбе УНМИК-а бр. 2000/47 о статусу, привилегијама и имунитету КФОР-а и УНМИК-а и њиховог особља на Косову гласи: “Тужбе трећих страна због губитка или оштећења имовине или због физичких повреда, болести или смрти које су изазвали КФОР, УНМИК или њихово особље или које им се могу директно приписати а које нису последица ‘оперативних потреба’ било којег од присутних међународних актера, решавају комисије за тужбене захтеве које оснивају КФОР и УНМИК, на начин који је прописан.”

¹⁶ Процес УН поводом тужбених захтева трећих страна предмет је Резолуције 52/247 Генералне скупштине, од 17. јула 1998. године, о “одговорности према трећој страни: временска и финансијска ограничења” (A/RES/52/247). Претходно поменут члан 7 Уредбе УНМИК-а бр. 2000/47 налаже спровођење поменуте резолуције у односу на УНМИК.

¹⁷ Члан 11.3 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 предвиђа да СПГС има могућност да у име УНМИК-а одговори на жалбу, након што она буде проглашена прихватљивом. Члан 11.4 дозвољава Комисији да од жалиоца и УНМИК-а затражи да доставе додатне писане поднеске. Ове одредбе показују да је намера оних који су их састављали била да укључе жалиоца и УНМИК у поступак у којем ће моћи да представе своја гледишта и изнесу свој коментар на гледиште друге стране. Стога је задатак Комисије, према члану 17.1, да утврди да ли је било кршења људских права, што подразумева узимање у обзир поднесака које су доставили и жалилац и УНМИК.

значајно умањује корисност сваке расправе. Члан 1.2 заиста предвиђа да је “током јавних расправа, подносиоцима жалби или њиховим заступницима дозвољено да дају изјаву у којој сажето износе наводе о повреди људских права, како су изнети у писаним поднесцима Саветодавној комисији”, а “Саветодавна комисија поставља она питања странама у поступку или њиховим заступницима којима се објашњава чињенична заснованост жалбе и која су Саветодавној комисији неопходна да у потпуности процени наводе о повреди људских права који су јој предочени”. Ова одредба не само да потврђује да расправа не укључује супротстављање страна, тиме што једна страна не може да коментарише поднеске друге стране, већ ограничава сврху расправе на пуко разјашњавање чињеница (већ поменутих у писаним поднесцима), чиме се искључује било каква расправа о правним питањима. С обзиром на одредбе Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1, које значајно ограничавају циљ који се сада може постићи расправом, мало је вероватно да ће таква расправа бити одржана у будућности¹⁸.

42. Још једно питање које је регулисано Административним наређењем бр. 2009/1 је поступак наименовања чланова Комисије. Према члану 5.1 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, “Специјални представник Генералног секретара наименује чланове Саветодавне комисије на основу предлога председника Европског суда за људска права”. На ову одредбу се може гледати као на гаранцију независности Комисије и њених чланова (у односу на УНМИК и СПГС-а). Члан 3.1 Административног наређења бр. 2009/1 сада предвиђа да председник Европског суда “предлаже, у складу с важећим правилима УН о набавкама, довољан број погодних кандидата за наименовање (...). Уколико УНМИК не добије ниједан предлог или прими недовољан број предлога у року од месец дана од слања захтева, Специјални представник Генералног секретара може да изврши неопходна наименовања без траженог предлога, након консултација са одговарајућим међународним органима за питања људских права”.

43. Члан 3.2 Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1 предвиђа да, “у случају да један или више чланова Саветодавне комисије поднесе оставку, Комисија не доноси одлуке док не буду извршена нова наименовања (...)”. Овом одредбом је Комисији било онемогућено да доноси одлуке о прихватљивости или да усваја мишљења о меритуму од дана доношења Административног решења до дана свечаног полагања заклетве новог трећег члана Комисије.¹⁹

44. Нема се шта много рећи о члану 4 Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1, којим се Комисији налаже да своје публикације, објаве и саопштења за штампу објављује посредством УНМИК Канцеларије портпарола и јавног информисања. Комисија је захвална тој канцеларији на потврди да стоји Комисији на располагању и да ће јој помоћи у објављивању саопштења. У прошлости је Комисија свој годишњи извештај и своја (не тако честа) саопштења за штампу директно слала појединцима и организацијама из свог

¹⁸ Видети став 71 ниже.

¹⁹ Како је претходно напоменуто, гђа Ботушарова је дала отказ у јуну 2009. године. Њена наследница, гђа Кристин Чинкин, положила је заклетву у фебруару 2010. године.

адресара, пре него што би их поменула канцеларија поставила на интернет страницу Комисије.

45. На крају, члан 5 Административног наређења бр. 2009/1 предвиђа крајњи рок за подношење жалби Комисији: 31. март 2010. године. Жалбе примљене након тог датума морају да буду одбијене. Ова одредба се мора тумачити у контексту реконфигурације УНМИК-а, због потешкоћа са којима се УНМИК суочава у вршењу свог мандата на основу Резолуције 1244 (1999) Савета безбедности.²⁰

3.3. Пословник

46. Комисија је 11. септембра 2009. године изменила и допунила свој Пословник уношењем правила 29бис. Ново правило омогућава Комисији да жалбу одмах прогласи прихватљивом, т.ј. без прослеђивања жалбе СПГС-у. Ово правило је било неопходно због све већег броја жалби које се понављају.

47. Дана 21. новембра 2009. године, Комисија је поново изменила свој Пословник уношењем правила 39бис. Ново правило предвиђа ограничења у обелодањивању доказа. Обелодањивање остаје опште правило, али Комисија може да одобри да извесни докази не буду откривени другој страни у поступку, “како би био осигуран важан јавни интерес или очувана основна права жалиоца или другог заинтересованог лица”. Ново правило је одговор на проблеме на које се наилази у појединим случајевима који се односе на нестала лица, кад је предмет још под полицијском истрагом.

4. Обрада жалби

48. Комисија сматра корисним да објасни начин на који се жалбе обрађују на основу праксе коју Комисија примењује у току разматрања жалби²¹.

49. Жалбе улажу лица која верују да је УНМИК, или одређени орган под управом или контролом УНМИК-а, на неки начин повредио њихова људска права. За подношење својих жалби, жалиоци обично користе жалбене обрасце који се могу наћи на интернет страници Комисије. Често поднесци жалилаца садрже недовољно информација и онда им је дозвољено да приложе још докумената. Повремено, жалиоци који имају заступнике достављају детаљно образложене жалбе у форматима који обично одговарају формату подношења правних поднесака судовима и трибуналима у региону.

50. Након пријема жалбе, Секретаријат додељује број предмету и шаље жалбу на превођење на енглески језик. Након пријема преведеног предмета, председавајући прегледава предмет и од чланова Комисије одређује известиоца који добија задужење да тај предмет проведе кроз процедуру Комисије.²² Председавајући или извршни службеник именују и правног референта за тај предмет.

²⁰ Видети извештај Генералног секретара о Привременој управи мисије Уједињених нација на Косову, 24. новембар 2008, С/2008/692, бр. 21. Видети и ниже наведени став 61.

²¹ Графикон прегледа предмета ХРАП-а приложен је као Додатак Д.

²² Пословник ХРАП-а, правило 28.

51. И известилац и правни референт обављају почетна испитивања како би утврдили да ли жалба садржи довољно информација на основу којих би Комисија могла да одлучи да ли је случај прихватљив. Правни референт је често прва особа која испитује предмет. Уколико након прегледавања предмета правни референт примети да жалба без проблема може да се сврста у оквир постојеће праксе Комисије, он или она предузима потребне кораке (на пример, тражи одређене информације од жалиоца, УНМИК-а или трећих страна). Уколико су у жалби изнета нова или сложена питања, жалба онда бива стављена на страну, а почетно разматрање се врши на наредном већању Комисије.

52. Без обзира на то да ли правни референт може или не да предузме почетне кораке у вези са датим случајем, известилац ту жалбу износи на дискусију на наредном заседању Комисије. Комисија потом налаже Секретаријату да предузме потребне радње и може да одлучи о прелиминарним питањима, нпр. да ли предмет треба да буде обједињен са другим предметима који се налазе пред Комисијом²³ или да буде прослеђен СПГС-у ради давања коментара о прихватљивости.

53. Уколико се од страна у поступку захтевају додатне информације,²⁴ њих, након пријема и превођења одговора, процењује Комисија. Ако и даље нема довољно информација на основу којих би се могла донети одлука да ли је жалба прихватљива или не, Комисија се поново обраћа жалиоцу или се додатне информације траже од жалиоца, УНМИК-а или треће стране²⁵. Ако постоји довољно информација за решавање свих питања везаних за прихватљивост, Комисија већа о жалби и одлучује да ли да је прогласи прихватљивом или неприхватљивом. У изузетним случајевима, жалба може да буде и уклоњена са листе жалби²⁶.

54. Ако жалба није очигледно неприхватљива и не покреће питања која су суштински иста као она која су покренута у осталим жалбама које су претходно већ проглашене прихватљивим²⁷, Комисија жалбу прослеђује СПГС-у на коментар о прихватљивости жалбе.²⁸ Коментари СПГС-а о прихватљивости жалбе се разматрају и, уколико у њима нема информација које су предмет захтева за ограничење у откривању доказа, којег Комисија накнадно одобрава²⁹, коментари се шаљу жалиоцу како би он на њих дао свој коментар или само био упознат са њима, у зависности од врсте коментара. Кад овај процес буде завршен и Комисија буде уверена да су обе стране доставиле свој коментар о спорном питању (питањима), Комисија поново већа о предмету и заузима став у

²³ Видети Пословник ХРАП-а, правило 20.

²⁴ Уредба УНМИК бр. 2006/12, члан 11.2

²⁵ Иако понекад жалба може да садржи све информације које жалилац поседује и које су несумњиво довољне за отварање предмета, често се додатне информације морају тражити од УНМИК-а или трећих страна како би се стекла потпуна слика догађаја који су довели до улагања жалбе.

²⁶ Пословник ХРАПА-а, правило 29.

²⁷ Пословник ХРАП-а, правило 29*бис*, унето 11. септембра 2009. године.

²⁸ У вези са праксом Комисије да од СПГС-а тражи коментар и на меритум жалбе, видети горњи став 36.

²⁹ Пословник ХРАП-а, правило 39*бис*, унето 12. новембра 2009. године.

погледу прихватљивости жалбе.³⁰ Известилац или правни референт затим припремају одлуку о прихватљивости³¹.

55. Одлуку, након што је Комисија усвоји, потписују председавајући Комисије и извршни службеник³² и онда она бива преведена на албански и српски језик. Одлука се затим, након што буде преведена на језик жалиоца, шаље жалиоцу и УНМИК-у. Након што странке приме одлуку и њено превођење буде завршено, одлука се објављује на интернет страници на енглеском, албанском и српском језику.

56. Уколико се предмет прогласи у целости неприхватљивим или буде уклоњен са листе предмета, онда је предмет затворен.³³

57. Међутим, уколико предмет у целости или један његов део буде проглашен прихватљивим, Комисија онда мора да почне да разматра меритум (суштину) предмета.³⁴ Након што прими одлуку којом се жалба проглашава прихватљивом, УНМИК мора да одговори достављањем коментара о меритуму жалбе у року од двадесет дана од пријема одлуке³⁵. У пракси, ипак, Комисија често, на молбу СПГС-а, продужава тај рок од двадесет дана.

58. У току размењивања мишљења и прикупљања информација, Комисија разматра меритум жалбе ако је то потребно. Након што стране у поступку размене своја мишљења и Комисија прикупи све потребне информације, Комисија поново разматра меритум жалбе и одлучује да ли изнете чињенице указују на повреду људских права жалиоца. Потом известилац, или правни референт, припрема мишљење о меритуму жалбе.³⁶ Уколико Комисија утврди да је УНМИК одговоран за повреду људских права жалиоца, она може да упути препоруке УНМИК-у, између осталог, кад је то примерено, и препоруке о одштети која треба да буде понуђена.

59. Мишљење, након што га Комисија усвоји, потписују председавајући Комисије и извршни службеник³⁷, а Секретаријат следи исту процедуру достављања и објављивања која важи за одлуке, описану у горњем ставу 55.

60. Након што Комисија усвоји своје мишљење, СПГС задржава искључиву надлежност да одлучи да ли ће поступити сходно закључцима и препорукама Комисије, сагласно члану 17 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12. Одлуке СПГС-а у вези с тим морају без одлагања да буду објављене на енглеском, албанском и

³⁰ Видети, уопштено, Пословник ХРАП-а, правило 30.

³¹ Члан који се с мишљењем не слаже или слаже може да приложи своје мишљење мишљењу већине. До сада се то није догодило.

³² Пословник ХРАП-а, правило 42.

³³ Ипак, Комисија може да прими захтев за преиспитивање и, у зависности од природе захтева, може да га решава у новој одлуци о прихватљивости.

³⁴ Пословник ХРАП-а, правило 34.

³⁵ Уредба УНМИК 2006/12, члан 11.3.

³⁶ Видети, уопштено, Пословник ХРАП-а, правило 36. Уколико се члан Комисије не слаже или делимично слаже, он или она може да припреми другачије или подударно мишљење.

³⁷ Пословник ХРАП-а, правило 42.

српском језику, на начин који обезбеђује њихову широку разглашеност и доступност.³⁸

5. Иницијативе за информисање јавности

61. Након општег повлачења УНМИК-а из вршења извршних функција на Косову у 2008. години³⁹, Комисија је одлучила да не предузима даље иницијативе за информисање јавности у већем обиму. Како се одговорности УНМИК-а буду смањивале, тако ће вероватно све мањи број жалби бити проглашаван прихватљивим, стога је Комисија настојала да не подстиче очекивања жалилаца позивајући их на подношење нових жалби.

62. Међутим, Комисија ће покренути бар једну кампању информисања јавности почетком 2010. године, с обзиром на члан 5 Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1, који прописује да Комисија након 31. марта 2010. године више неће моћи да прима жалбе. Будући да ова информација није позната широј јавности у региону, биће оглашена у регионалним новинама (у *Данасу* и *Политици*, које се штампају у Београду на српском језику, и у *Коха Диторе*, новинама које се штампају у Приштини на албанском језику), како би шира јавност била упозната са овим роком.

6. Број предмета пред Комисијом и статистички подаци

6.1. Статистички подаци

63. Комисија је примила укупно 351 жалбу у периоду који је обухваћен овим извештајем, чиме је укупан број жалби пред Комисијом повећан на 435, од којих се 406 жалби налази у различитим фазама поступка пред Комисијом. Крајем 2009. године, 176 предмета је чекало на превод.

64. У току периода покривеног овим извештајем, Комисија је донела једно делимично мишљење о меритуму и 22 одлуке о прихватљивости и/или уклањању предмета са листе. Комисија је два предмета прогласила прихватљивим у целости, девет предмета делимично прихватљивим и осам предмета неприхватљивим у целости. Три предмета су избрисана са листе.

65. На крају 2009. године, 406 предмета је чекало на решавање пред Комисијом, од којих је 21 предмет чекао на доношење мишљења о меритуму⁴⁰ а у преосталих 385 предмета се чекало на почетну одлуку о прихватљивости.

³⁸ До данас, међутим, СПГС није објавио ниједну одлуку у вези са јединим препорукама које је Комисија до сада донела у случају *Канхаси*, предмет ХРАП бр. 04/08, мишљење од 12. новембра 2008. године.

³⁹ Након Саопштења Председништва Савета безбедности Уједињених нација, од 26. новембра 2008, С/ПРСТ/2008/44, којим се поздравља даље ангажовање Европске уније на Косову.

⁴⁰ У случајевима у којима постоји делимично мишљење о меритуму, предмет још чека на коначно мишљење о меритуму. Такође, након доношења Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1, потребно је донети другу одлуку о прихватљивости у појединим предметима који чекају на мишљење о меритуму.

Предмети, дописи и решења ХРАП-а од 2006. до 2009. године					
Предмети	2006.	2007.	2008.	2009.	Укупно
Примљени	3	12	69	351	435
Закључени	0	0	18	11	29
Нерешени	3	15	66	406	406

Дописи	2006	2007	2008	2009	Укупно
Послати СПГС-у	Нема ⁴¹	-	30	71	101
Одговори СПГС-а	-	-	18	75	93
Одговори који се очекују од СПГС-а	-	-	12	8	8

Решења (врста)	2006	2007	2008	2009	Укупно
Укупно	-	-	32	23	55
Одлуке о прихватљивости	-	-	28	22	50
Одлуке о делимичној прихватљивости	-	-	2	0	2
Мишљења о меритуму	-	-	1	0	1
Делимична мишљења о меритуму	-	-	0	1 ⁴²	1
Захтеви за ревизију	-	-	1	0	1
Решења (закључак)	2006	2007	2008	2009	Укупно
Одлуке: Прихватљива у целисти	-	-	11	2	13
Одлуке: Делимично прихватљива, делимично неприхватљива	-	-	2 ⁴³	9	11
Одлуке: Неприхватљива у целисти	-	-	17	8	25
Одлуке: Уклањање са листе предмета	-	-	0	3	3
Мишљења: Повреда права	-	-	1	0	1

⁴¹ Комисија је установљена у јануару 2007. године, а своје прво заседање одржала је тек у новембру 2007, услед тога и ознака “нема”.

⁴² Односи се на делимично мишљење о меритуму, којим је Комисија решила значајно суштинско питање, али је даље разматрање о меритуму одложила за касније; видети став 94 у доњем тексту.

⁴³ Реч је, заправо, о предметима ХРАП-а у којима су донете делимичне одлуке о прихватљивости: *Олга Лајовић*, предмет бр. 09/08, и *Гани Емини*, предмет бр. 17/08

Мишљења: Нема повреде права	-	-	0	1 ⁴⁴	1
Захтеви за ревизију	-	-	1	0	1

6.2. Кретања у броју предмета и питања од значаја

66. Поједина кретања у вези са обимношћу предмета Комисије остала су иста, док су се друга значајно променила од последњег извештаја о раду Комисије. Већина жалилаца који се конкретно позивају на одређени инструмент заштите људских права улажу своје жалбе пре свега на основу Европске конвенције о људским правима. Међутим, у великом броју жалби примљених у периоду који покрива овај извештај не наводе се одређени чланови па чак ни инструменти на којима је жалба утемељена, а жалиоци једино наводе да желе да добију “све на шта имају право према међународним конвенцијама”. Ова неодређеност ретко представља суштински проблем са становишта препознавања оквира унутар којег жалба треба да буде анализирана. Међутим, неодређеност се неретко завршава нејасним аргументима на основу важећег закона и Секретаријат мора, скоро увек, да тражи додатне чињеничне информације од жалилаца.

67. За разлику од прошлог периода обухваћеног претходним извештајем, велики број нових предмета примљених у 2009. години односи се на тврдње о неделотворној истрази нестанка или убистава која су се догодила у време избијања насиља на Косову (1999) и у периоду пре и после тога, за шта се наводи да представљају повреду права на живот. Комисија је и даље примала предмете у којима се наводе жалбе на прекомерно трајање судског поступка и немогућност приступа суду у случајевима у којима су поднете тужбе за накнаду штете против КФОР-а, УНМИК-а и Привремених институција самоуправе (ПИС) на Косову и бројних општина, што наводно представља повреду права на правично суђење, као и остале предмете везане за имовину.

68. Поред тога, један предмет из 2009. године наводи кршење права на правично суђење услед доношења Административног наређења УНМИК-а 2009/1 и последица које оно има на поједине поступке пред Комисијом. Комисија ће одлучивати о прихватљивости ове жалбе, имајућу у виду њен потенцијални утицај на остале жалбе које се очекују почетком 2010. године.

69. У случају *Рамадан Цема*, предмет бр. 01/09, Комисија је морала да утврди да ли је жалиоцу уредно уручена одлука Комисије за стамбене и имовинске захтеве, како би могла да одреди кад је почео да тече рок од шест месеци. Овакав случај је посебно изражен на Косову, услед праксе да се чак и у званичним препискама наводе спорне или бивше адресе. Комисија је утврдила да је достављање било уредно извршено на адреси коју је жалилац навео, без обзира да ли је он у тренутку достављања био присутан или не. Стране у поступку су дужне да суду или односном органу наведу тачне податке за ступање у контакт и да те податке ажурирају уколико дође до промене.

⁴⁴ Односи се на делимично мишљење о меритуму поменуто у фусноти 42 у горњем тексту.

70. Комисија је наставила да ради на два случаја која су изазвала највећу пажњу јавности у 2009. години, *Кадри Баљај и остали*, предмет бр. 04/07, у вези са убиством два демонстранта и тешким рањавањем осталих у току протеста у Приштини у фебруару 2007. године⁴⁵, и *Н.М. и остали*, предмет бр. 26/08, у вези са тровањем оловом у камповима насељеним Ромима, Ашкалијама и Египћанима у региону Митровице, на Косову⁴⁶.

71. У вези са случајем *Кадри Баљај и остали*, Комисија је намеравала да одржи јавну расправу почетком 2009. године, након своје одлуке из 2008. године којом је случај прогласила прихватљивим. Међутим, расправа је прво била одложена због безбедносних разлога које је навео УНМИК. Након тога, 19. марта 2009. године, одржана је расправа затворена за јавност, на којој су правни заступници жалилаца изјавили да одбијају да учествују на затвореној расправи, што је у овом случају довело до одлагања расправе на неодређено време. Након усвајања Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1, УНМИК је захтевао да Комисија преиспита прихватљивост овог случаја. Комисија ће вероватно донети ново решење о прихватљивости случаја након што трећи члан Комисије буде наименован.

72. Комисија је случај *Н.М. и остали*, за који је жалба поднета у име 143 Рома, Ашкалија и Египћана, прогласила делимично прихватљивим, 5. јуна 2009. године. Делови жалбе који су проглашени неприхватљивим углавном се односе на одређене појединце који не испуњавају критеријуме прихватљивости, зато што нису били “жртве”, и на притужбе у погледу услова у камповима за она лица која нису више боравила у камповима у периоду од шест месеци од подношења жалбе.⁴⁷ Остали аспекти жалбе, за које је Комисија утврдила да су прихватљиви, покрећу спорна питања на основу Европске конвенције о људским правима, Међународног споразума о грађанским и политичким правима, Међународног споразума о економским, социјалним и културним правима, Конвенције о уклањању свих облика дискриминације жена и Конвенције о правима детета.

73. Након усвајања Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1, УНМИК је захтевао да Комисија преиспита прихватљивост случаја. Комисија ће вероватно донети ново решење о прихватљивости случаја након што трећи члан Комисије буде наименован.

74. Поред категорија предмета који су претходно поменути, Комисија је наставила да обрађује предмете који се односе на следеће:

- Тврдње о повреди права на правично суђење (члан 6.1 ЕКЉП), права на поштовање приватног и породичног живота (члан 8.1 ЕКЉП), права на заштиту имовине (члан 1 Протокола бр. 1), као и права на делотворан правни лек (члан 13 ЕКЉП), у односу на одлуке Дирекције за стамбена и имовинска питања и Комисије за стамбене и имовинске захтеве, као и Косовске агенције за имовину и њене комисије за имовинске тужбене захтеве, у вези са власничким и станарским правима.

⁴⁵ Видети случај *Баљај и остали*, предмет ХРАП бр. 04/07, одлука од 6. јуна 2008. године.

⁴⁶ Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08, одлука од 5. јуна 2009. године.

⁴⁷ За више информација видети ставове 80-82 наведене у даљем тексту.

- Тврдње о повреди права на правично суђење (члан 6.1 ЕКЉП), права на поштовање приватног и породичног живота (члан 8.1 ЕКЉП) и права на заштиту имовине (члан 1 Протокола бр. 1), као и права на делотворан правни лек (члан 13 ЕКЉП), у вези са неуспешним иселењима наводних незаконитих станара.
- Тврдње о повреди права на правично суђење (члан 6.1 ЕКЉП), права на поштовање приватног и породичног живота (члан 8.1 ЕКЉП) и права на заштиту имовине (члан 1 Протокола бр. 1), као и права на делотворан правни лек (члан 13 ЕКЉП), у вези са наводним супротстављеним одлукама Дирекције за стамбена и имовинска питања и Косовске агенције за имовину и општинских и окружних судова у имовинским предметима.
- Тврдње о повреди права на правично суђење (члан 6.1 ЕКЉП) и права на заштиту имовине (члан 1 Протокол бр. 1) у односу на одлуке Посебне коморе врховног суда Косова за питања која се односе на Косовску повереничку агенцију, а у вези са исплатама накнада радницима друштвених предузећа (ДП) од прихода оствареног приватизацијом тих предузећа, и у вези са питањима власништва ДП.
- Тврдње о повреди права на заштиту имовине (члан 1 Протокола бр. 1), у вези са конфискацијом имовине од стране органа власти.

6.3. Мишљења и одлуке Комисије према предмету жалбе

75. У даљем тексту је наведен одређен број случајева према предмету жалбе:

Случај убиства/нестанка лица у сукобима на Косову

Право на живот – забрана мучења, нечовечног понижавајућег поступања

- *Снежана Здравковић*, 46/08 (одлука од 17. априла 2009.) Прихватљиво

Жалба Рома, Ашкалија и Египћана, интерно расељених лица на северу Косова

За детаљан опис спорних питања људских права, видети одлуку од 5. јуна 2009.

- *Н.М. и остали*, 26/08 (одлука од 5. јуна 2009.) делимично прихватљиво

Конфискација опреме од стране Независне комисије за медије

Право на мирно уживање имовине

- *Неџмедин Спахију*, 02/08 (делимично мишљење од 20. марта 2009.)
Одбијен приговор СПГС-а; одложено до даљег испитивања меритума

Радни спор

Право на правично суђење

- *Гани Емини*, 17/08 (одлука од 17. априла 2009.) Прихватљиво

Предмети Комисије за стамбене и имовинске захтеве

Право на правично суђење – Право на делотворан правни лек – Право на мирно уживање имовине – Забрана дискриминације

- *Д.К*, 53/08 (одлука од 27. фебруара 2009.) Прихватљиво.
- *Рамадан Демировић*, 57/08 (одлука од 17. априла 2009.) Неприхватљиво.
- *Илија Трајковић*, 35/08 (одлука од 17. априла 2009.) Неприхватљиво.
- *Златана Јовановић*, 52/08 (одлука од 23. маја 2009.) Неприхватљиво.
- *Љумтурије Воџа*, 51/08 (одлука од 23. маја 2009.) Неприхватљиво.
- *М.В*, 19/08 (одлука од 5. јуна 2009.) Неприхватљиво.
- *Рамадан Цема*, 01/09 (одлука од 5. јуна 2009.) Неприхватљиво.

Предмети “14,000”⁴⁸

Право на правично суђење – Мирно уживање имовине – Право на делотворан правни лек

- *Петко Милогорић*, 38/08 (одлука од 22. маја 2009) Делимично прихватљиво
- *Драган Гојковић*, 61/08 (одлука од 4. јуна 2008.) Делимично прихватљиво
- *Славко Богићевић*, 69/08 (одлука од 6. јуна 2009.) Делимично прихватљиво
- *Данило Чукић*, 63/08 (одлука од 6. јуна 2009.) Делимично прихватљиво
- *Милисав Живаљевић*, 58/08 (одлука од 6. јуна 2009.) Делимично прихватљиво
- *В.З*, 25/08 (одлука од 15. јула 2009.) Делимично прихватљиво

Поседна комора Врховног суда Косова за питања која се односе на Косовску повереничку агенцију

Право на правично суђење – Право на мирно уживање имовине – Право на делотворан правни лек – Право на слободу од дискриминације

- *Родољуб Тодоровић*, 33/08 (одлука од 17. априла 2009.) Делимично прихватљиво
- *Кабаш Краснићи*, 20/08 (одлука од 12. септембра 2009.) Делимично прихватљиво
- *Ћауш Смајлај*, 23/08 (одлука од 12. септембра 2009.) Неприхватљиво

7. Правна пракса Комисије

76. Комисија је наставила да развија своју правну праксу у току прве половине 2009. године. Након доношења Административног наређења УНМИК-а бр. 2009/1, Комисија није могла да решава жалбе, те је због тога даљи развој правне праксе Комисије био заустављен до доласка трећег члана Комисије.

7.1. Питања прихватљивости

7.1.1. Надлежност Комисије

77. У случају у којем се тврди да је Уредба УНМИК-а бр. 2006/12 сама по себи дискриминациона с обзиром да и за ИРЛ која не живе на Косову важи правило од шест месеци, Комисија сматра да је дискреционо право СПГС-а да одреди

⁴⁸ Односи се на хиљаде предмета поднетих против УНМИК-а, КФОР-а, ПИС и бројних општина у 2004. години у којима су судски поступци обустављени након дописа УНМИК-а судовима на Косову. У време кад је послат, допис се дносио на “више од 14.000 предмета” поднетих судовима. На крају, тај број се повећао на 17.000 – 18.000 предмета.

регулативну поставку за систем обраде жалби уложених против УНМИК-а. Надлежност Комисије да испитује поступање УНМИК-а у односу на поштовање људских права не укључује могућност да Комисија испитује усаглашеност сопствене правне основе са инструментима заштите људских права. Видети случај *Рамадан Демировић*, предмет ХРАП бр. 57/08.

7.1.2. Прихватљивост у односу на временску надлежност

78. У случајевима у којима је лице преминуло у условима који су опасни по људски живот, а жалилац тврди да надлежни органи нису покренули истрагу пре временске надлежности Комисије, жалба која се позива на суштинску одредбу члана 2 (т.ј. смртни исход) неће бити дозвољена због временске ненадлежности (*ратционе темпорис*). Међутим, тврдње о неспровођењу делотворне истраге таквих случајева смрти могу се сматрати потенцијалним текућим кршењем права и могу да уђу у временску надлежност Комисије. Видети случај *Снежана Здравковић*, предмет ХРАП бр. 46/08 и случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

79. У начелу, кад жалилац тврди да наводно кршење права редовно траје годинама и да представља образац понашања и нагомиланих околности који се непрестано одвија, то може да се подведе под континуирано кршење нечијих људских права. У случају *Н.М. и остали*, аспекти жалбе засновани су на кумулативним последицама дуготрајне изложености олову, за шта Комисија сматра да може да представља континуирано кршење права, у зависности од природе права на које се жалилац позива и чињеничних околности појединачних жалби. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

7.1.3. Прихватљивост у односу на надлежност над лицима

80. У случају *Н.М. и остали*, две особе наведене у жалби умрле су пре него што је жалба била поднета. Комисија је сматрала да преминула лица не могу да буду “жртве”. Такве жалбе се проглашавају неприхватљивим због ненадлежности над лицима (*ратционе персонае*). Ово правило је најлакше разумети на следећем примеру. Тужбу не може да поднесе упокојено лице које тврди да су његову/њену имовину неоправдано одузели државни органи. Наследник или тренутни власник имовине је лице које може да поднесе такву тужбу.

81. Ово се разликује од ситуације у којој жалбу не улаже преминуло лице, већ породица преминулог која се жали на околности смрти и због недовољне истраге. У случајевима кад се лице жали на околности у којима је наступила смрт члана уже породице, Комисија сматра да жалилац поступа као лице које је погођено том смрћу, а не као заступник преминулог лица. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

82. Осим тога, статус жртве подразумева изврстан степен невољног страдања или невољног излагања спорном кршењу људских права. Од разумних особа се очекује да предузму превентивне мере како би избегли да буду предмет кршења људских права кад је то могуће и кад су свесни могућих ризика. Уколико изаберу да себе ставе у ситуацију у којој је могуће проценити

постојање ризика, онда се те особе морају сматрати одговорним са своје поступке, чак иако су они били добронамерни. У случају *Н.М. и остали*, група жалилаца обухватала је три члана невладине организације (НВО) који су дошли да раде у камповима за ИРЛ. Комисија је констатовала да су радници НВО били свесни потенцијалних ризика од наводног тровања оловом у камповима и да су заправо били ангажовани на подизању свести о том проблему. Према томе, Комисија је сматрала да су радници НВО добровољно преузели ризик да раде у тим камповима и да се, стога, не могу сматрати жртвама. Дакле, Комисија је прогласила жалбу у делу у којем се односи на три радника НВО неприхватљивом због *ратионе персонае*. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

7.1.4. Правило од шест месеци

83. У случајевима у којима лице премине у условима који су опасни по људски живот, а жалилац тврди да надлежни органи нису покренули истрагу, и кад је више од шест месеци прошло од дана кад је смрт наступила до подношења жалбе Комисији, жалба која се тиче суштинске одредбе члана 2 ЕКЉП (т.ј. смртног исхода) неће бити прихватљива услед правила од шест месеци. Међутим, наводи о неспровођењу делотворне истраге таквих смртних случајева могу се сматрати могућим континуираним повредама права, али не могу да заобиђу правило од шест месеци. Видети случај *Снежана Здравковић*, предмет ХРАП бр. 46/08 и случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

84. Континуирана ситуација траје док се на њу не стави тачка. Ипак, у извесним случајевима, она се може сматрати завршеном кад више не утиче неповољно на жалиоца. Дакле, у смислу шестомесечног рока, кључни датум за израчунавање тог рока је датум окончања те ситуације или датум кад је одређено лице престало да буде изложено тој ситуацији. У извесним околностима, таква ситуација се може наставити чак и након што је изложеност окончана, у зависности од врсте кршења права. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

85. Слично томе, Комисија је сматрала да лишавање права на приступ суду може да предствља континуирано кршење права. Комисија је одлучила да исто важи за случајеве наводног непостојања делотворног правног лека, што само по себи може да доведе до континуираног кршења права које траје све док правни лек не буде обезбеђен. Према томе, ниједан аспект жалбе није изузет од правила од шест месеци у случају *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

86. Комисија је морала да одговори на питање да ли правило од шест месеци треба да буде наметнуто у случајевима у којима се као разлози наводе необавештеност јавности о постојању Комисије и одуговлачење од проглашења Уредбе УНМИК бр. 2006/12 до првог заседања Комисије у новембру 2007. године. Комисија је сматрала да необавештеност о постојању Комисије сама по себи не представља “посебне околности” које би Комисији налагале да одложи или прекине шестомесечни период од доношења коначне одлуке или чина који доводи до наводне повреде људских права. Видети случај *Рамадан Демировић*, предмет ХРАП бр. 57/08.

87. У једном другом случају, Комисија је морала да реши два питања везана за уручење докумената како би утврдила да ли је жалба била поднета у року од шест месеци од доношења коначне одлуке у том предмету. Према мишљењу Комисије, шестомесечни период не почиње увек да се рачуна од датума кад се десио догађај који је предмет жалбе о повреди људских права, или од датума кад су надлежни органи донели коначну одлуку. Ради правичности према странкама, шестомесечни рок почиње да тече од дана кад је жалилац сазнао или је требало да сазна о чињеницама које доводе до наводног кршења људских права или о коначној одлуци. Видети случај *Рамадан Цема*, предмет ХРАП бр. 01/09. Видети и горњи став 69.

7.1.5. Исцрпеност расположивих правних лекова

88. У случајевима несталих лица и убистава и у случајевима у којима се наводи мучење или окрутно, нечовечно и понижавајуће поступање, СПГС често тврди да жалиоци нису искористили расположива правна средства, будући да је истрага у току и да треба сачекати окончање истраге. Међутим, Комисија је сматрала да у случајевима нестанка или убистава која су се десила осам или више година пре подношења жалбе, питање исцрпености правних лекова треба спојити са питањем меритума жалбе и уједно их разматрати. Видети случај *Снежана Здравковић*, предмет ХРАП бр. 46/08.

89. У случају *Славко Богићевић*, предмет ХРАП бр. 69/08, жалилац тврди да је Одељење правде УНМИК-а (ОП) наредило обуставу поступка у случајевима који су покренути 2004. године, чиме је жалиоцу онемогућено да добије коначно решење у свом предмету за накнаду имовинске штете. УНМИК је тврдио да је случај неприхватљив зато што је судски поступак још у току и жалилац још није искористио домаће правне лекове. Међутим, у поднеску УНМИК-а не указује се ни на један правни лек који жалиоцу стоји на располагању за решавање питања обуставе поступка или дужине трајања поступка. Комисија сматра да је притужба изнета на основу члана 1 Протокола 1 ЕКЉП (заштита имовине) била неприхватљива због неисцрпености домаћих правних лекова, будући да је судски поступак у вези са одштетом за имовинску штету био у току. Међутим, Комисија је утврдила и да наводно мешање у жалиочево право на приступ суду (услед наредбе ОП да се обустави поступак), као и дужина трајања поступка (од 24. септембра 2004. године до данас) може да доведе до могућег континуираног кршења члана 6.1 ЕКЉП, као и права на делотворан правни лек према члану 13 ЕКЉП. Видети и случај *Данило Цукић*, предмет ХРАП бр. 63/08, *Милисав Живаљевић*, предмет ХРАП бр. 58/08 и В.3, предмет ХРАП бр. 25/08.

7.1.6. Примедба на правно тумачење предметних чињеница од стране Комисије

90. СПГС је изнео примедбу на начин на који је Комисија тумачила чињенице које је подносилац представке навео у случају *Здравковић*, будући да је жалбу испитала на основу члана 3 ЕКЉП, права на слободу од мучења, нечовечног или понижавајућег поступања, и да жалилац није могао свој случај да образлаже на основу осталих чланова различитих конвенција након свог првог поднеска Комисији.

91. СПГС је тврдио да Пословник Комисије налаже да жалилац достави концизан исказ о наводној повреди људских права према инструментима заштите права на основу којих и улаже жалбу. СПГС посебно инсистира да “све наводне повреде Европске конвенције о људским правима морају да буду изнете од стране подносиоца представке у тренутку кад ту представку подноси. Накнадно додавање наводних повреда [ЕКЉП] није предвиђено [Уредбом УНМИК-а бр. 2006/12] и Пословником, којима се Комисији једино дозвољава да захтева “чињеничне информације и коментаре у току разматрања жалбе”.

92. Комисија је ипак напоменула да је изворна жалба садржала довољно чињеничних информација и потпун исказ о наводној повреди права која је повод жалбе према члану 3 ЕКЉП. Штавише, Комисија је закључила, сходно надлежности Комисије да испитује околности на које је жалба уложена у светлу различитих инструмената људских права поменутих у члану 1.2 Уредбе УНМИК бр. 2006/12, да је Комисија слободна да чињеницама предмета припише различито правно тумачење од оног које је дао жалилац. Комисија је још закључила да Комисија приликом тумачења жалбе мора да узме у обзир и додатне информације које су јој достављене у току испитивања жалбе. Комисија је стога одбацила примедбу СПГС-а. Видети случај *Снежане Здравковић*, предмет ХРАП бр. 46/08.

7.1.7. Уклањање с листе

93. Комисија је одлучила да уклони поједине предмете са листе предмета у случајевима кад жалиоци нису навели повреду људских права или нису наставили са својим жалбама до краја након што им је Комисија пружила више прилика да поткрепе своје тврдње. Видети случај *Неџмедин Лумица*, предмет ХРАП бр. 18/08, *Сефедин Алиа*, предмет ХРАП бр. 21/08 и *Сервете Кусари*, предмет ХРАП бр. 22/08.

7.2. Суштинска питања

7.2.1. Одговорност УНМИК-а за поступке или пропусте Привремених институција самоуправе на Косову

94. У случају *Неџмедин Спахиу*, предмет ХРАП бр. 02/08, Комисија је сматрала да је УНМИК одговоран за сваки поступак или пропуст који се може приписати Привременим институцијама самоуправе (ПИС), у крајњем случају кад год су поступци ПИС недоследни Уставном оквиру утврђеном Уредбом УНМИК-а бр. 2001/9.

7.2.2. Право на правично суђење – Наводне процедуралне и чињеничне грешке

95. Комисија је сматрала да она није трибунал “четвртог степена”, те стога неће доводити у питање решења надлежних судова и трибунала, осим ако постоји доказ да су поступили на самовољан и неразуман начин приликом одлучивања о спорним питањима. Видети случај *Кабаши Краснићи*, предмет ХРАП бр. 20/08.

7.2.3. Право на живот

96. У случају позивања на члан 2 ЕКЉП, право на живот, Комисија такве наводе подвргава најпажљивијем испитивању. Комисија је оценила да наводни пропуст надлежних органа да спроведу делотворну истрагу нестанка или смрти лица које је нестало под околностима опасним по живот може да представља континуирану повреду члана 2 ЕКЉП, чак и након што је утврђено да убиство, смрт или нестанак није проузроковао државни орган. Видети случај *Снежана Здравковић*, предмет ХРАП бр. 46/08 и случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

7.2.4. Мучење, нечовечно или понижавајуће поступање или кажњавање

97. Комисија је сматрала да блиски сродници жртве могу и сами да буду жртве према члану 3 ЕКЉП, у зависности од реакција и става надлежних органа након што је им случај изнет на увид. Видети случај *Снежана Здравковић*, предмет ХРАП бр. 46/08.

7.2.5. Право на делотворан правни лек

98. Жалиоци су навели да нису били у могућности да своје жалбе изнесу иједном телу које је над УНМИК-ом имало власт, услед имунитета УНМИК-а и некохерентности и несигурности правног система на Косову, што представља повреду њиховог права на делотворан правни лек према члану 13 ЕКЉП. Комисија је сматрала да право на делотворан правни лек налаже надлежним органима да те лекове учине расположивим и тако жалиоцу омогуће да покрене питање повреде људских права и да оно буде разматрано од стране независног органа са овлашћењима довољно широким да их процењује. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

7.2.6. Права на адекватно становање, здравствену заштиту и животни стандард

99. Комисија је била суочена и са питањем права на одговарајуће стандарде становања, здравствене заштите и живота на основу бројних инструмената заштите људских права, укључујући члан 25 (1) Универзалне декларације о људским правима, члан 11 Међународног споразума о економским, социјалним и културним правима (стандарди живота, исхране, одевања и становања), члан 12 МСЕСКП (здравље) и члан 5 Конвенције о уклањању расне дискриминације (становање), члан 12 Конвенције о уклањању дискриминације жена - КУДЖ (приступ здравственој нези и исхрани, нарочито за време трудноће), члан 14 КУДЖ (адекватни стандарди живљења, укључујући стамбене и санитарне услове), члан 24 Конвенције о правима детета –КПД (храна, вода) и члан 27 КПД (животни стандард, исхрана, одевање и становање).

100. У случају *Н.М. и остали*, жалиоци су тврдили да је УНМИК, неизмештањем жалилаца из оловом загађених кампова и непредузимањем позитивних корака ка побољшању здравствених, стамбених и животних услова

ИРЛ који су били под његовом бригом, прекршио минималне стандарде људских права у односу на стамбене и здравствене услове и адекватне животне стандарде. Комисија је оценила да ове тврдње нису биле очигледно неосноване с обзиром на могуће постојање позитивних и текућих обавеза туженог у односу на права на адекватне стамбене, здравствене и животне стандарде. Комисија је такође сматрала да јавни органи могу, у извесним ситуацијама, да имају одговорност за накнадне животне услове жалилаца који су последични резултат претходног чињења или нечињења органа власти. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

7.2.7. Забрана дискриминације

101. У случају *Н.М. и остали*, жалиоци наводе да је заједница Рома, Ашкалија и Египћана предмет непосредне и институционалне дискриминације и да је пропуст УНМИК-а да их измести из кампова за ИРЛ која су, како се наводи, била загађена оловом још један показатељ ове устаљене дискриминације, посебно у околностима у којима се према осталим заједницама ИРЛ наводно повољније поступало, тако да су оне биле благовремено склоњене са опасних локација. Они наводе да се овај образац дискриминације показује у поступцима и пропустима УНМИК-а кад је реч о њиховом измештању у безбедно окружење и пружању одговарајућих информација у вези са здравственим ризицима са којима се суочавају и о предузимању корака у циљу побољшања животног стандарда током низа година. Комисија је оценила да ове притужбе којима се указује на непосредну или институционалну дискриминацију нису биле очигледно неосноване и да треба испитати њихову суштину. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

7.2.8. Забрана дискриминације жена

102. У случају *Н.М. и остали*, жалиоци наводе кршење конкретних одредаба Конвенције о уклањању свих облика дискриминације жена (КУДЖ), укључујући члан 2 (осуда дискриминације жена), члан 3 (обавеза предузимања мера за обезбеђивање равноправности), члан 5 (обавеза предузимања мера у циљу едукације породице у најбољем интересу деце) и члан 12 (обавеза предузимања мера за уклањање дискриминације жена у области здравствене неге и за обезбеђивање одговарајућих услуга везаних за трудноћу, укључујући бесплатне услуге и одговарајућу исхрану).

103. Жалиоци су навели да су њихови животи и здравље били озбиљно угрожени услед наводне загађености кампова оловом и општих неподношљивих услова у камповима. Такво стање је трајало од тренутка кад су први пут ту смештени и за читаво време њиховог дуготрајног боравка у камповима и због неизмештања жалилаца из тих кампова. Наводна комбинација недостатка одговарајуће здравствене неге, медицинских података и породичне едукације била је нарочито опасна за трудне жене, због њихове повећане осетљивости, и за њихову још нерођену децу. Комисија је оценила да ови наводи нису били очигледно неосновани и да део жалбе треба да буде даље испитан у погледу меритума предмета. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

7.2.9. Права детета

104. Жалиоци у случају *Н.М. и остали* наводе да је УНМИК прекршио члан 2 КПД (слобода од дискриминације), због наводне дискриминације на етничкој основи и припадности полу, члан 3 КПД (најбољи интереси детета), због наводног пропуста да се у обзир узму најбољи интереси детета, члан 5 КПД (права родитеља), због наводног непоштовања права родитеља услед необјављивања резултата анализа крви и тачних информација. Штавише, жалиоци тврде да је УНМИК прекршио члан 6 КПД (право на живот, опстанак и развој) због оне деце која су преминула или су била лишена својих права на опстанак и развој као последица трајних менталних недостатака деце која су рођена већ отрована оловом и ускраћивања лечења.

105. Жалиоци наводе и да УНМИК није створио услове у којима би дете са менталним или физичким недостацима могло да живи пуним и пристојним животом уз посебну негу, чиме је прекршен члан 23 КПД (права деце са менталним или физичким недостацима). Они још наводе да је УНМИК прекршио члан 24 КПД (право на највише могуће стандарде здравља) престанком обезбеђивања хране и медицинске неге, а да при том није узео у обзир ризике од загађености животне средине и није пружио адекватне или икакве информације. На крају, жалиоци сматрају да су повређени члан 27 КПД (право на адекватан животни стандард, исхрану, одевање и становање), члан 37 КПД (забрана окрутног, нечовечног или понижавајућег поступања), члан 16 КПД (заштита од напада на или мешања у приватност, породични живот и дом) и члан 19 КПД (заштита деце од физичког или менталног насиља, повређивања или злостављања) услед општих услова у камповима.

106. Комисија је сматрала да наводи о повредама претходно поменутих права нису били очигледно неосновани и да је потребно испитати меритум сваке од притужби. Видети случај *Н.М. и остали*, предмет ХРАП бр. 26/08.

7.2.10. Ограничења права на приступ суду

107. У случају *Ћауш Смајлај*, предмет ХРАП бр. 23/08, жалилац наводи да услов да сва документација и поднесци достављени Посебној комори буду преведени на енглески језик, прописан чланом 22.7 Административног наређења УНМИК-а бр. 2003/13 о промени права коришћења непокретне имовине у друштвеној својини, крши његово право на приступ суду према члану 6.1 ЕКЉП. Комисија је констатовала да ограничење које утиче на право приступа суду, као што је услов превођења или плаћање накнаде за подношење жалбе, није сагласно члану 6.1 ЕКЉП, осим ако се њиме тежи легитимном циљу и уколико постоји разумно сразмеран однос између употребљеног средства и легитимног циља којем се тежи. Таква накнада, чак и кад је разумна, ипак може да представља повреду права уколико нема ниједне или адекватне одредбе којом се од плаћања накнаде изузимају подносиоци тужбених захтева који нису у могућности да те трошкове плате. Комисија сматра да је услов превођења докумената у поступцима пред Посебном комором повезан са омогућавањем међународним судијама у Посебној комори да правду спроводе благовремено. Комисија је констатовала да јединствена ситуација на Косову захтева присуство међународних судија, чији је радни језик енглески, како би се обезбедило правично спровођење правде у одређеним областима. Утврдивши да је циљ ограничења био легитиман, Комисија је оценила да је услов да подносиоци

представки, који то могу да приуште, доставе своју судску документацију преведену на енглески био реално сразмеран жељеном циљу. Коначно, будући да Административно наређење, које садржи одредбу о плаћању такси, предвиђа изузимање оних странака које су поднеле доказ о тешкој финансијској ситуацији, Комисија је закључила да право жалиоца на приступ суду није било прекршено. Комисија је потом одбацила тврдњу као очигледно неосновану. Видети случај *Ћауш Смајљај*, предмет ХРАП бр. 23/08.

7.2.11. Језичка дискриминација

108. У случају *Смајљај*, жалилац је навео да је услов да документа састављена на српском или албанском језику буду преведена на енглески наводно дискриминациони према онима којима је матерњи језик албански или српски у односу на оне којима је матерњи језик енглески. Међутим, Комисија је уочила да Уредба УНМИК-а бр. 2000/46, о употреби језика у судским поступцима у којима учествује међународни судија или међународни тужилац, омогућава странама у поступку да се обрате суду на свом језику. Кад је реч о писаним поднесцима Посебној комори, Комисија је уочила да је већ претходно утврђено да су таква ограничења у погледу приступа суду оправдана с обзиром на легитиман циљ у односу на међународну администрацију на Косову и да су прописане одговарајуће мере заштите за лица која не могу да приуште превођење. Према томе, Комисија је оценила да је овај аспект жалбе био очигледно неоснован. Видети случај *Ћауш Смајљај*, предмет ХРАП бр. 23/08.

7.2.12. Право на жалбу у грађанском поступку

109. Комисија је утврдила да Уредба УНМИК-а бр. 2008/4, од 5. фебруара 2008. године, којом се мења и допуњује Уредба УНМИК-а бр. 2002/13 о установљењу Посебне коморе Врховног суда Косова за питања која се односе на Косовску повереничку агенцију, и којом је уведено право на жалбу против пресуде Посебне коморе, још није била ступила на снагу у време доношења пресуде и у време кад је жалба била уложена. УНМИК је више пута одлагао ступање на снагу те уредбе у очекивању реконфигурације УНМИК-а. Будући да право на жалбу није постојало према тадашњем закону, Комисија је сматрала да жалиоцу није било ускраћено то право. Комисија је указала и да у грађанским предметима не постоји признато право на жалбу (као што постоји у кривичним предметима). Видети случај *Кабаиш Краснићи*, предмет ХРАП бр. 20/08.

7.2.13. Право на мирно уживање имовине

110. Кад је реч о тврдњама жалиоца према члану 1 Протокола бр. 1 ЕКЉП, Комисија је уочила да заштита предвиђена том одредбом важи само за постојећу имовину. Иако у одређеним околностима “легитимно очекивање” да ће имовина бити стечена може да ужива заштиту члана 1 Протокола бр. 1 ЕКЉП, он не важи за ситуације у којима постоји спор у вези са исправном применом и тумачењем домаћег закона и кад судови потом одбију поднеске жалиоца. Видети случај *Кабаиш Краснићи*, предмет ХРАП бр. 20/08.

Додаци

Додатак А: Уредба УНМИК-а бр. 2006/12 о оснивању Саветодавне комисије за људска права, од 23. марта 2006. године

Додатак Б: Административно наређење УНМИК-а бр. 2009/1 за спровођење Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 о оснивању Саветодавне комисије за људска права, од 17. октобра 2009. године.

Додатак Ц: Саветодавна комисија за људска права, Пословник, правило *29бис* (усвојено 11. септембра) и правило *39бис* (усвојено 30. новембра 2009. године)

Додатак Д: Дијаграм тока обраде предмета Саветодавне комисије за људска права

Додатак А: Уредба УНМИК-а бр. 2006/12

UNITED NATIONS
United Nations Interim
Administration Mission
in Kosovo

UNMIK

NATIONS UNIES
Mission d'Administration
Intérimaire des Nations
Unies au Kosovo

УНМИК/УР/2006/12
22. март 2006. године

УРЕДБА БР. 2006/12

О ОСНИВАЊУ САВЕТОДАВНЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Специјални представник Генералног секретара,

Сходно овлашћењима која су му дата Резолуцијом 1244 (1999) Савета безбедности Уједињених нација од 10. јуна 1999. године,

Узимајући у обзир измењену и допуњену Уредбу УНМИК-а бр. 1999/1 од 25. јула 1999. године о овлашћењима Привремене управе на Косову,

За потребе установљења Саветодавне комисије за људска права као привременог тела, у току трајања мандата УНМИК-а, које испитује наводна кршења људских права од стране УНМИК-а,

Овим проглашава следећу Уредбу:

ПОГЛАВЉЕ 1: Оснивање и надлежност Саветодавне комисије за људска права

Члан 1.

Оснивање Саветодавне комисије за људска права

1.1 Овим се оснива Саветодавна комисија за људска права (Саветодавна комисија).

1.2 Саветодавна комисија испитује жалбе било којег лица или групе појединаца који тврде да су жртве кршења људских права од стране УНМИК-а, на начин наведен у једном или више следећих инструмената:

- (а) Универзалној декларацији о људским правима од 10. децембра 1948. године;

- (b) Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода од 4. новембра 1950. године са пратећим протоколима;
- (c) Међународном споразуму о грађанским и политичким правима од 16. децембра 1966. године са пратећим протоколима;
- (d) Међународном споразуму о економским, социјалним и културним правима од 16. децембра 1966. године;
- (e) Конвенцији о елиминисању свих облика расне дискриминације, од 21. децембра 1965. године;
- (f) Конвенцији о елиминисању свих облика дискриминације жена, од 17. децембра 1979. године;
- (g) Конвенцији против мучења и другог окрутног, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, од 17. децембра 1984. године, и
- (h) Конвенцији о правима детета, од 20. децембра 1989. године.

1.3 По завршетку испитивања жалбе, Саветодавна комисија подноси своје закључке Специјалном представнику Генералног секретара. Закључци Саветодавне комисије, који могу да укључују препоруке, имају саветодавну природу.

Члан 2.

Временска и територијална надлежност

Саветодавна комисија је надлежна за целу територију Косова и за жалбе које се односе на наводна кршења људских права која су се десила после 22. априла 2005. године, или која произилазе из чињеница које су настале пре овог датума, када те чињенице доводе до настављања кршења људских права.

Члан 3.

Критеријуми прихватљивости

3.1 Саветодавна комисија може да се бави неким питањем након што утврди да су сви други расположиви начини за разматрање наводног кршења искоришћени, а у року од шест месеци од дана доношења коначне одлуке.

3.2 Саветодавна комисија не узима у обзир жалбу која је:

- (a) анонимна; или
- (b) суштински иста као и предмет који је Саветодавна комисија већ испитала, при чему жалба не садржи нове релевантне информације.

3.3 Саветодавна комисија проглашава неприхватљивом било коју жалбу за коју сматра да је некомпатибилна са људским правима изнетим у једном или више инструмената наведених у горњем члану 1.2, да је очигледно неоснована, или да злоупотребљава право на жалбу.

ПОГЛАВЉЕ 2: Састав и статус Саветодавне комисије за људска права

Члан 4.

Седиште и састав

4.1 Седиште Саветодавне комисије је у Приштини.

4.2 Саветодавна комисија се састоји од три члана, од којих је један председавајући Комисије. Најмање један члан Саветодавне комисије мора да буде жена.

4.3 Чланови Саветодавне комисије су међународни правници високог моралног кредибилитета, непристрасности и интегритета са исказаном стручношћу у области љуских права, посебно у европском систему.

Члан 5.

Наименовање чланова

5.1 Специјални представник Генералног секретара именује чланове Саветодавне комисије на предлог председника Европског суда за људска права.

5.2 Чланови бивају наименовани за период од две године. Наименовање може да буде продужено за наредне периоде од две године.

Члан 6.

Заклетва или свечана изјава

По наименовању, сваки члан Саветодавне комисије мора да потпише следећу изјаву у присуству Специјалног представника Генералног секретара или лица које он/она одреди:

“Овим свечано изјављујем:

Да ћу се приликом вршења своје функције све време држати закона и да ћу поступати у складу са највишим стандардима професионализма и уз највеће поштовање достојанства функције и дужности које су ми поверене.

У вршењу својих дужности, све време ћу се држати највишег нивоа међународно признатих стандарда људских права, укључујући оне који су садржани у принципима Универзалне декларације људских права, Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода са пратећим протоколима, Међународног споразума о грађанским и политичким правима са пратећим протоколима, Међународног споразума

о економским, социјалним и културним правима, Конвенције о елиминисању свих облика расне дискриминације, Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације према женама, Конвенције против мучења и другог окрутног, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања и Конвенције о правима детета.”

Члан 7.

Имунитет и неприкосновеност

7.1 Просторије које користи Саветодавна комисија су неприкосновене. Архива, досијеи, документи, дописи, имовина, средства и актива Саветодавне комисије, било где да се налазе и било ко да их поседује, су неприкосновени и поседују имунитет од претреса, заплене, реквизиције, конфискације, експропријације или било ког другог облика мешања, било да се ради о извршном, административном, судском или законодавном поступку.

7.2 Чланови Саветодавне комисије имају исти имунитет као и особље УНМИК-а према члановима 3.3 и 3.4 Уредбе УНМИК-а бр. 2000/47 о статусу, привилегијама и имунитету КФОР-а, УНМИК-а и њиховог особља на Косову.

7.3 Генерални секретар има право и дужност да укине имунитет члана Саветодавне комисије у било ком случају у којем би по његовом мишљењу имунитет спречио спровођење правде, при чему он може да буде укинут без штете по интересе УНМИК-а.

Члан 8.

Финансијски и људски ресурси

Биће извршени одговарајући аранжмани да би се обезбедило ефикасно функционисање Саветодавне комисије обезбеђивањем потребних финансијских и људских ресурса.

Члан 9.

Секретаријат

Стални секретаријат пружа услуге Саветодавном већу.

ПОГЛАВЉЕ 3: Поступак пред Саветодавном комисијом за људска права

Члан 10.

Подношење жалби и представници по службеној дужности

10.1 Жалба мора да буде поднета Саветодавној комисији у писаном облику.

10.2 Жалбу може да поднесе жалилац или, у име жалиоца, члан породице, невладина организација или синдикат.

10.3 У случају неподношења жалбе сходно члану 10.2, Саветодавна комисија може да наменује одговарајуће лице, као представника по службеној

дужности, који подноси жалбу и поступа у име наводне жртве или жртава у поступку утврђеном овим Поглављем, ако Саветодавна комисија има поуздане информације да је дошло до повреде људских права.

10.4 Након што представник по службеној дужности поднесе молбу, Саветодавна комисија може да прекине поступак на основу члана 10.3 ако наводна жтрва или жртве не желе да поступак буде настављен или ако наставак поступка из неког другог разлога није у јавном интересу.

10.5 На подношење жалби не плаћа се такса.

Члан 11. Писани поднесци

11.1 Жалба мора да садржи све релевантне чињенице на којима је засновано наводно кршење људских права. Документован доказ може да буде дат у прилогу жалби.

11.2 По пријему жалбе, Саветодавна комисија утврђује да ли је жалба прихватљива. Ако на основу информација садржаних у жалби то не може да буде утврђено, Саветодавна комисија захтева додатне информације од подносиоца жалбе. Ако Саветодавна комисија утврди да је жалба неприхватљива, она доноси одлуку којом одбија жалбу.

11.3 Након што утврди да је жалба прихватљива, Саветодавна комисија упућује жалбу Специјалном представнику Генералног секретара како би од УНМИК-а био добијен одговор на жалбу. Тај одговор мора да буде достављен Саветодавној комисији у року од двадесет (20) дана од дана кад је Специјални представник Генералног секретара примио жалбу.

11.4 Комисија може да захтева од жалиоца и УНМИК-а да поднесу накнадне писане поднеске у одређеном периоду, ако су такви поднесци у интересу правде.

Члан 12. Поверљивост преписке

12.1 Преписка између Саветодавне комисије и жалиоца или лица које поступа у његово/њено име је поверљиве природе.

12.2 Поверљивост преписке прописана чланом 12.1 мора да буде у потпуности примењена кад се жалилац или лице које поступа у његово/њено име налази у притвору.

Члан 13. Учешће пријатеља суда и омбудсмана

13.1 Саветодавна комисија може, кад је то у интересу правде, да позове

- (а) пријатеља суда да поднесе писане примедбе; и

(b) омбудсмана да поднесе писане примедбе ако се омбудсман већ бави тим предметом.

13.2 Подношење писаних примедби од стране омбудсмана не доводи у питање овлашћења, одговорности и обавезе омбудсмана на основу важећег закона.

Члан 14. Усмене расправе

Кад је то у интересу правде, Саветодавна комисија одржава усмене расправе.

Члан 15. Захтеви за појављивање лица или за достављање списка

15.1 Саветодавна комисија може да затражи појављивање било којег лица, укључујући особље УНМИК-а, или достављање било којег списка, укључујући досијеа и документацију коју поседује УНМИК, а која може да буде релевантна за жалбу.

15.2 Специјални представник Генералног секретара сарађује са Саветодавном комисијом и пружа јој неопходну помоћ у извршавању надлежности и овлашћења, укључујући, нарочито, обелодањивање списка и информација релевантних за жалбу.

15.3 Захтеви за појављивање особља УНМИК-а или за достављање списка Уједињених нација морају да буду поднети Специјалном представнику Генералног секретара. При одлучивању да ли да прихвати такве захтеве, Специјални представник Генералног секретара узима у обзир интересе правде, промовисање људских права и интересе УНМИК-а и Уједињених нација у целини.

Члан 16. Јавне расправе и приступ документацији депонованој код Саветодавне комисије

16.1 Расправе Саветодавне комисије су у јавном интересу, осим ако Саветодавна комисија у изузетним околностима одлучи другачије.

16.2 Након одобрења Саветодавне комисије, документација депонована код Саветодавне комисије за људска права може да буде стављена на располагање лицу које има легитиман интерес у том предмету, као одговор на писани захтев.

Члан 17. Закључци и препоруке Саветодавне комисије

17.1 Саветодавна комисија доноси закључке о кршењу људских права и, ако је потребно, даје препоруке. Такви закључци и било које препоруке Саветодавне комисије морају да буду достављени Специјалном представнику Генералног секретара.

17.2 Закључци и препоруке Саветодавне комисије морају одмах да буду објављени на енглеском, албанском и српском језику, на начин који обезбеђује широку дистрибуираност и доступност информација.

17.3 Специјални представник Генералног секретара има искључиво овлашћење и дискреционо право да одлучи да ли да поступи на основу закључака Саветодавне комисије.

17.4 Одлуке Специјалног представника Генералног секретара морају одмах да буду објављене на енглеском, албанском и српском језику, на начин који обезбеђује широку дистрибуираност и доступност информација.

Члан 18.
Пословник

18.1 Саветодавна комисија усваја пословник о раду. Пословником могу да буду додељена овлашћења и одговорности Секретаријату Саветодавне комисије.

18.2 Након што га Саветодавна комисија усвоји, Пословник мора одмах да буде објављен на енглеском, албанском и српском језику, на начин који обезбеђује широку дистрибуираност и доступност информација.

ПОГЛАВЉЕ 4: Завршне одредбе

Члан 19.
Спровођење

Специјални представник Генералног секретара може да донесе било која потребна административна наређења за спровођење ове Уредбе.

Члан 20.
Важећи закон

Ова уредба има предност над било којом одредбом важећег закона која није у сагласности с њом.

Члан 21.
Ступање на снагу

Ова уредба ступа на снагу 22. марта 2006. године, изузев члана 10 који постаје пуноважан 22. априла 2006. године.

Сорен Јесен-Петерсен
специјални представник генералног
секретара

Додатак Б: Административно наређење УНМИК-а бр. 2009/1

UNITED NATIONS
**United Nations Interim
Administration Mission
in Kosovo**

UNMIK

NATIONS UNIES
**Mission d'Administration
Intérimaire des Nations Unies
au Kosovo**

УНМИК/НАР/2009/1
17. октобар 2009. године

АДМИНИСТРАТИВНО НАРЕЂЕЊЕ БР. 2009/1

ЗА СПРОВОЂЕЊЕ УРЕДБЕ УНМИК БР. 2006/12 О ОСНИВАЊУ САВЕТОДАВНЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Специјални представник генералног секретара (СПГС),

Сагласно овлашћењима која су му дата на основу члана 19 Уредбе Привремене управе мисије Уједињених нација бр. 2006/12 од 23. марта 2006. године о установљењу Саветодавне комисије за људска права, која је измењена и допуњена Уредбом УНМИК-а 2007/3 од 12. јануара 2007. године (Уредба),

Узимајући у обзир Пословник од 5. фебруара 2008. године, који је Саветодавна комисија усвојила сагласно члану 18 Уредбе,

У циљу појашњења карактера и околности поступака за вођење јавних расправа и разматрања прихватљивости жалби од стране Саветодавне комисије за људска права и одређивања рокова за подношење жалби овој комисији, с обзиром на умањену способност УНМИК-а да ефективно спроводи извршна овлашћења у свим областима из којих проистичу предмети жалби о повредама људских права,

Овим доноси следеће административно наређење:

Члан 1

Јавне расправе

1.1 Јавне расправе Саветодавне комисије за људска права (Саветодавна комисија) морају да буду вођене на начин и у окружењу који омогућава да јасан осећај да поступак нема карактер супротстављања страна буде пренесен свим учесницима и широј јавности, укључујући и медије у случају кад Саветодавна комисија дозволи њихово присуство.

1.2 Током јавних расправа, подносиоцима жалби или њиховим заступницима дозвољено је да дају изјаву у којој сажето износе наводе о повреди људских права, као што су изнети у писаним поднесцима Саветодавној комисији. Током јавних расправа, Саветодавна комисија поставља она питања странама у поступку или њиховим заступницима којима се објашњава чињенична

заснованост жалбе и која су Саветодавној комисији неопходна да у потпуности процени наводе о повреди људских права који су јој предочени.

1.3 Место одржавања и распоред седења за јавне расправе које води Саветодавна комисија морају да буду у складу са не-противничком природом поступка.

Члан 2

Питање прихватљивости

2.1 У било којој фази поступка пред Саветодавном комисијом по жалби везаној за повреду људских права, Саветодавна комисија мора да размотри сва питања која се односе на прихватљивост жалбе пре разматрања меритума.

2.2 Свака жалба која је или може у будућности да постане предмет процеса или поступка УН поводом тужбених захтева трећих лица, на основу члана 7 измењене и допуњене Уредбе УНМИК бр. 2000/47 о статусу, привилегијама и имунитету КФОР-а и УНМИК-а и њиховог особља на Косову од 18. августа 2000. године, сматра се неприхватљивом из разлога што су процес УН по тужбеном захтеву треће стране и поступак на основу члана 7 Уредбе бр. 2000/47 расположиви начини разматрања жалби сходно члану 3.1 Уредбе.

2.3 Коментари о меритуму наводне повреде људских права износе се тек након што Саветодавна комисија заврши своје већање о тој жалби и одлучи о њеној прихватљивости. Уколико питања прихватљивости жалбе буду покренута у било ком тренутку након што Саветодавна комисија донесе одлуку о прихватљивости жалбе и започне разматрање о меритуму, Саветодавна комисија је дужна да прекине своје већање о меритуму све док питање о прихватљивости жалбе не буде у целости поново размотрено и изнова решено.

2.4 Након нове одлуке о прихватљивости, Саветодавна комисија упућује ту нову одлуку специјалном представнику генералног секретара у циљу добијања даљих коментара о жалби.

Члан 3

Наименовање и оставка чланова Комисије

3.1 Председник Европског суда за људска права, након што прими захтев специјалног представника генералног секретара, предлаже, у складу с важећим правилима УН о набавкама, довољан број погодних кандидата за наименовање сходно члану 5 измењене и допуњене УНМИК/УР/2006/12. Уколико УНМИК не добије ниједан предлог или прими недовољан број предлога у року од месец дана од слања захтева, специјални представник генералног секретара може да изврши неопходна наименовања без траженог предлога, након консултација са одговарајућим међународним органима за питања људских права.

3.2 У случају да један или више чланова Саветодавне комисије поднесе оставку, Комисија не доноси одлуке док не буду извршена нова наименовања која ће Комисији омогућити да достигне свој прописани број чланова.

Члан 4Публикације Саветодавне комисије

Све публикације, објаве и саопштења за штампу Саветодавне комисије објављују се посредством УНМИК Канцеларије портпарола и јавног информисања, која је дужна да Саветодавној комисији помогне кад је реч о њеним званичним саопштењима о свим питањима.

Члан 5Крајњи датум за подношење жалби

Без обзира на члан 3.1 Уредбе УНМИК бр. 2006/12 о установљењу Саветодавне комисије за људска права, ниједна жалба Саветодавној комисији није прихватљива ако је Секретаријат Саветодавне комисије примио након 31. марта 2010. године.

Члан 6Ступање на снагу

Ово административно наређење ступа на снагу 17. октобра 2009. године и важи за све жалбе поднесене Саветодавној комисији, укључујући оне које се очекују пред Саветодавном комисијом.

Ламберто Занијер
специјални представник генералног секретара

Додатак Ц: Правило 29бис и Правило 39бис Пословника Саветодавне комисије за људска права

Правило 29бис (усвојено 11. септембра 2009.)

Правило 29бис. Одлука о прихватљивости без прослеђивања жалбе УНМИК-у

Комисија може жалбу одмах да прогласи и прихватљивом, кад та жалба покреће питања која су суштински иста као она покренута у другим жалбама које је Комисија већ прогласила прихватљивим, и кад нема нових спорних питања о прихватљивости.

Правило 39бис (усвојено 30. новембра 2009.)

Правило 39бис. Захтеви за ограничењима у обелодањивању доказа

1. Свака страна може да затражи да Комисија другој страни у поступку не обелодани доказе које је поднела супротна страна, у циљу заштите значајног јавног интереса или очувања основних права жалиоца или било које друге заинтересоване стране. Сваки такав захтев мора да садржи образложење и да посебно нагласи да ли се тражи ограничење у обелодањивању свих или дела поднетих информација. Комисија одлучује о захтеву на основу начела *ex parte* (по захтеву једне стране).
2. Уколико Комисија одобри захтев, она обавештава другу страну о својој одлуци и поступа у складу с тим. У обиму у којем неће угрозити поверљивост примљених информација, Комисија указује на врсту доказа које је примила у поверењу. Комисија своје одлуке може да заснива на доказима које је примила у поверењу.
3. Уколико Комисија не одобри захтев, или уколико га одобри само делимично, она обавештава страну која је поднела захтев о својој одлуци и даје јој могућност да преиспита питање подношења доказа Комисији.

Додатак Д: Дијаграм тока обраде предмета Саветодавне комисије за људска права

